

„ВЪТРЕ И МЕЖДУ ДВА СВЯТА“ (КАДЗУО ИШИГУРО „БЛЕДИЯТ ИЗГЛЕД КЪМ ХЪЛМОВЕТЕ“ И „ОСТАТЪКЪТ ОТ ДЕНЯ“)

Магдалена Костова-Панайотова
Югозападен университет „Неофит Рилски“

Резюме. Статията разглежда два от романите на един от кроскултурните съвременни писатели Кадзуо Ишигуро „A pale view of hills” (1982) и „The remains of the day” (1989). Още преди да получи Нобелова награда през 2017 г., Ишигуро завоюва световно признание, романите му са преведени на десетки езици в цял свят и са удостоявани с литературни награди, а по романа „Остатъкът от деня“ (1989) е заснет филм със звезден състав, номиниран за „Оскар“ в осем категории.

Важни градивни елементи на текста у Ишигуро са паметта, или по-точно ненадеждната памет, завръщането към миналото, търсенето на знаци за своята идентичност, дискурсивното пресичане на границите и на културните наративи. В това пространство едновременно „вътре и между два свята“ се извършва преоценка на ценностите, преосмисляне на парадигмите, пренареждане на историята и миналото, но това става от позициите на отчуждения повествовател. Романите на Ишигуро представляват метатекст по отношение на западните стереотипи за Изтока и „японскостта“, които имат корени в самата японска култура, но ги осмислят амбивалентно. По същия начин романът „Остатъкът от деня“ е метатекст, осмислящ феномена на „английскостта“ на много нива в системата на произведението, но този припопознаван за „английски роман“ отново е в зоната на хибридната менталност.

Ключови думи: Ишигуро; кроскултурна литература; памет; носталгия; ирония

В контекста на новата европейска образователна политика проблемът за чуждоезиковото образование придобива особена актуалност, тъй като динамиката на образователното пространство, глобализиращата се образователна среда, от една страна, способстват за нарастващата роля на родния език и култура, но от друга страна, създават предпоставки за по-широко и по-задълбочено възприемане на чуждите езици и култури.

В интерактивната образователна система днес границите на съвременния свят са сближени. Утвърждава се идеята, че съхранението и развитието на

цялото многообразие от културни ценности, норми и образци се основава на принципите на диалога и взаимодействието между културите.

Чуждоезиковото обучение е призвано да прокарва онези връзки между чуждите езици и култури, преподавани в българското образователно пространство, които могат да помогнат на съвременния обучаем да се интергира в системата на световната култура, да преформулира чуждата култура в термините на своя лингвокултурен опит, да интегрира новия опит в собствената културна система.

Именно затова „лингводидактологията е призвана да актуализира вижданията си за функциите на своята система от класически образователни субекти и ценности, като ги превърне в активни участници, които със своите действия и взаимодействия имат за задача да оптимизират визираните образователни резултати в условията на съвременните интеграционни процеси (Vesselinov, 2020: 8)

В този контекст запазването, изследването и преподаването на различните литературни образци е част от съвременните приоритети за съхраняването на езиковото и културното многообразие, за споделянето на световните културни достижения. То спомага за възпитанието на младото поколение в духа на диалога по пътя на разрешаване на межкултурните конфликти. Защото едно от нещата, към които се стреми съвременната чуждоезикова филологическа наука, е излаз към бъдеще, в което процесът на обучение, благодарение на многообразието в мисленето, ще бъде открит към различни перспективи.

Сред съвременните английски писатели с многослойна идентичност несъмнено е Ишигуро – творец, който в истинския смисъл на думата възплъщава казаното от Х. Баба по повод кроскултурната постколониална британска литература и чийто цитат избрах за заглавие на тази статия, защото отразява съществена характеристика на писателя, за която ще стане дума тук (Bhabha, 1990: 291).

В ред интервюта писателят Ишигуро казва за себе си, че е възпитан в духа на европейската културна традиция, като цитира сред учителите си Достоевски, Чехов, Шарлота Бронте, Дикенс (Mason, 1989: 336). В друго интервю, десетилетия по-късно пак споменава „Достоевски, Толстой, Чехов – онези автори, които съм чел, когато бях млад. Някои английски писатели, но не и японски“ (Shigel, 2015). Като оставим настрана дали са „западни“ автори Достоевски, Толстой, Чехов, казаното никак не бива да се приема с лека ръка, защото интелигентният читател на романите на Ишигуро, заедно с „хващащия за гърлото“ стил на повествование, усеща ироничната дистанция към създаваните светове – били те източни или западни.

Творчеството на този писател, създавано бавно и постъпателно с хода на „костенурка“ (Petru, 1999), в много отношения е противоречиво и сложно определяемо. То страни от стереотипите за „японското“ или „английското“, но в същото време убедително показва какво означава да бъдеш японец,

и какво означава да си британец (Annan, 1978: 3 – 4). Същият критик дори твърди, че първите три романа на писателя ясно демонстрират „японскост“ (Japaneseness), но дори в емблематичния „английски“ роман „Остатъкът от деня“, където няма японци, японските ценности отчетливо са вградени и е отразена японската национална менталност.

Противоположна е гледната точка на критици като Мергентхал, който смята, че Ишигуро е част само от западната, респективно английската литературна традиция (Mergenthal, 2003). На пръв поглед, материалът в „западните“ романи на писателя дава основания за подобни заключения, но това би било вярно, ако игнорираме множеството източни идеи, образи, митологични конструкции и ако Ишигуро не залагаше редица загадки пред своите изследователи. И Англия от романа „Остатъкът от деня“, и Япония са конструкт, служещ на авторовите идеи. Той пише: „Аз събирам Япония от парчета, от спомени, от размисли и въображение“ (Mason, 1989).

Както в творбите и на други кроскултурни писатели, важни градивни елементи на текста у Ишигуро стават паметта, или по-точно ненадеждната памет, завръщането към миналото, търсенето на знаци за своята идентичност, дискурсивното пресичане на границите и на културните наративи. В това пространство едновременно „вътре и между два свята“ се извършва преоценка на ценностите, преосмисляне на парадигмите, пренареждане на историята и миналото, но това става от позициите на отчуждения повествовател, създава се ефектът на „псевдопревода“, а съдържаната тоналност, липсата на пространни описания също подкрепят ефекта на отчуждение. „Текстът трябва да напомня субтитри, да намеква за това, че зад английската реч стои реч на чужденец“ (Ibid: 345).

Повествованието се води от първо лице, наблягайки на лично преживяното, от друга страна, нищо не се твърди с абсолютна сигурност: повтарящи се вариативно изрази като „възможно е“, „изглежда“, „създаде се впечатление“ разтварят повествованието в посока на неопределеното и несигурното. Преминаването от един пасаж към друг става като превключване, на принципа на асоциациите и проблясващите спомени, често причините за дадена съпоставка остават неизяснени, има огромно количество времеви хиатуси в тези романи, много недоизказаност и многозначност, които позволяват деконструиране на сюжета, дооформяне на историята.

Заедно с няколкото разказа, двата първи романа „A pale view of hills“ (1982) и „An Artist of the Floating World“ (1986) („Художник на променливия свят“ в превод на български, издателство „Хермес“, 2018) се приемат за най-„японските“ текстове на Ишигуро, въпреки че действието на първия роман не се развива изцяло в Япония. В рамките на настоящия текст ще се спра на първия роман на писателя и на емблематичния „английски“ роман „Остатъкът от деня“, който му носи международна известност.

„Бледият изглед на хълмовете“ е роман, чието действие се развива в две географски пространства: околностите на Нагасаки и село в английската провинция, но всъщност протича основно в спомените на героинята Ицуко, преживяла смърт на близки, изоставяне, война, загуби и болка, която се опитва да намери отговори за живота си, за своята идентичност, за мъртвата си дъщеря. Тук паметта, както е характерно и за други романи на Ишигуро, не е надежден източник, спомените са по-скоро медитации върху образи от миналото, медитация върху сублимираната болка. Изследователи акцентират върху принципната „ненадеждност“ на разказвача у този писател, която дава възможност на читателя да дешифрира и допълва спомените (in: Petry, 1999; Gaukler, 2006; Pavlova, 2011; Belova, 2013).

Още в началото на романа, започващ с идването от Лондон на малката дъщеря на Ицуко – Ники, за погребението на Кейко, са очертани стереотипните представи за Япония чрез идеята за самоубийството, а Ицуко нарича това „инстинкт, изобретен от англичаните“:

„На англичаните им харесва идеята, че на нашата раса е присъщ инстинктът за самоубийство, като че ли няма нужда от други обяснения, и това беше всичко, което написаха, че е била японка и че се е обесила в стаята си“⁽¹⁾.

Идеята за самоубийството като акт срещу загубата на идентичност повтарително се среща в различни творби на Ишигуро, например в разказа „Семейна вечеря“ чрез достойната смърт на Ватанаба, отгласи от този мотив има и в други творби – например „Никога не ме оставяй“, в „Художник на променливия свят“ самоубийството на композитора преобръща грешките му в „смелост и достойнство“ (Walkowitz, 2006: 156).

Един от мотивите, които водят към влиянието на Достоевски, за което Ишигуро говори, е мотивът за двойничеството. В този роман удвоените образи, повтарящите се идеи, похожденията на спомените непрекъснато разтварят събитията, размиват границите на „тук“ и „отвъд“, на сегашно и минало, на реално и несигурно.

Самоубийството на Кейко отправя спомените на Ицуко към едно лято в следвоенна Япония, преди да дойде в Англия, към епизода на общуването със Сашико. Между образите, които я връхлитат, заедно с болезнения образ на обесената и висяща няколко дни в стаята ѝ дъщеря, идва образът на момичето от миналото ѝ, намерено обесено в гората. Английската съседка мисис Уотърс бърка Ники с Кейко, но Ицуко нищо не казва за смъртта ѝ.

Завръщането към миналото наслагва и размива образите на Сашико и Ицуко. Там, в Нагасаки, Ицуко не одобрява начина, по който Сашико се държи с дъщеря си, но двадесет години по-късно тя самата търси в паметта си знаци и се измъчва от чувство за вина, че не е била добра майка. Като втори двойник в романа се явява образът на тайнствената жена, удавила детето си, която непрекъснато виждат Сашико и Марико. В миналото към света отвъд Япония

се стреми Сашико, в настоящето самата Ицуко е напуснала Япония и живее в английската провинция. Мотивът дъщеря (дете) – майка е утроен или дори учетворен (Ицуко – Кейко, Ицуко – Ники, Сашико – Марико, непознатата и детето, което дави) и в тази система от двойници читателят става още по-не-сигурен за това какво всъщност се е случило. Още повече че самото повество-вание не пояснява и оставя неизвестни редица факти от живота на героинята и нейните деца.

В един от най-характерните епизоди, когато в спомена при реката Ицуко се опитва да успокои Марико, след като майка ѝ, удавила котетата ѝ, иска да я отведе в Америка с любовника си, в речта си тя самата се слива със Саши-ко: когато говори за заминаването им, от „вие“, преминава на „ние“: „Ако там не ти харесва, винаги можем да се върнем обратно“. Дали това е при-знание, дали е грешка на речта – не става ясно, но размиването на образите, сливането им, раздвояването извежда на преден план травматичната памет, ужаса на Аза от непознатото вътре в теб. Мотивът за отчуждението дори на близки хора, отчуждение, което е като че ли универсален признак на света, самотата на човека, потънал в необята на чуждия свят е подводното течение на този роман.

Ицуко непрекъснато се опитва да избяга от спомена, от миналото, но то я настига, защото само чрез него знаците на Аза могат да изградят някакво цяло, да конструират света след преобръщащото живота събитие. Когато ан-глийският ѝ съпруг иска да дадат на втората ѝ дъщеря японско име, тя насто-ява то да бъде английско. Петри акцентира върху алегоричността на романа. (Petry, 1999). Героинята потиска чувството си за вина чрез спомена за епизод, в който жестокостта, negliжирането на детските желания, липсата на грижа са вина на някой друг.

В този роман, развиващ се в следвоенна Япония, никъде вниманието не се фиксира върху разрухата, няма бомби и голямата история се усеща единстве-но през съдбите, загубите и болката на героите. Много епизоди са посветени на разказа за Марико, докато за смъртта на Кейко научаваме в няколко фрази, една от които е от вестникарска статия. Сублимираната болка изтиква образа на висящата в стаята си Кейко, за да потърси, от една страна, знаците за вина-та в паметта, а от друга – да се скрие от самия себе си. Защото, както твърди писателят в интервю пред Мейсън, това, което го интересува от роман в ро-ман, е как човек използва паметта, как му служи тя.

Двойствено се възприема и заглавието на романа „Бледият изглед към хъл-мовете“. Постижението на света чрез съзерцание на печалното очарование на нещата отвежда към източната естетическа идея за *моно но аваре* (начин за постижението на битието), а към основите на японската естетика отправя и използването на техниката на недоизказаното и на подтекста, което се смя-та за характерна черта на японското изкуство (in: Walkowitz, 2006; Kral'ova',

2008; Nesterenko, 2015). Такива похвати Ишигуро използва далеч не само в „японските“ си романи. Любуването на старата избледняла лодка в романа „Никога не ме оставяй“ насочва към японската идея за красотата, която не лежи на повърхността, а е скрита в дълбините на предмета, макар действието на романа да се развива в Англия.

„Бледият изглед на хълмовете“ отправя към избледнялата снимка на залива в Нагасаки, която Ники иска от майка си като спомен от Япония и която Ицуко свързва с един щастлив ден: „В него нямаше нищо особено. Просто си го спомних, това е всичко. Кейко беше щастлива тогава... Това са просто щастливи спомени.“ Но и тук усещането за несигурната памет, за раздвоението е водещо, защото в спомените си Ицуко разказва за времето **преди** раждането на Кейко и смесването на образа на дъщерята и на майката раздвоява като че ли и образа на гледката – кои са тези хълмове – може би хълмовете в Япония, а може би хълмовете на Англия...

* * *

Преоценка на ценностите, пренареждане на миналото, многократно завръщане към спомена водят действието и в романа „The remains of the day“ (1989)²⁾.

В центъра на най-известния „английски“ роман на Ишигуро действието се развива само в Англия и образът на британското несъмнено е ключов. Действието се разгръща бавно и спокойно. Като в пиесите на Чехов, като че ли нищо не се случва на повърхността, но в подводното течение се усеща бавно натрупващо се напрежение.

Главният герой няма собствено име, той е наричан с фамилията си – Стивънсън, и това отвежда към традициите от викторианската епоха човекът да бъде наричан по фамилия, а името, дори и да се мярка някъде в романи като тези на Дикенс или Такъри, не се помни. Следвайки традициите на английската проза, Ишигуро въвежда този безименен герой, за който Петри твърди, че липсата на име, както и на детайли от детството, са сигнали за деперсонализацията на героя, „значими нули“ на текста, сигнал за емоционалната му неразвитост (Petru, 1999).

Сюжетът на романа разказва за шестдневното пътешествие на иконома от знаменитото английско имение Дарлингтън Хол, персонаж, който „се опитва да разтвори емоционалния си живот в професионалната сфера“ (Mason, 1989: 91). Самоотречението в служенето е най-същностната характеристика на този персонаж, за когото всичко друго е на заден план.

В рамките на тези шест дни обаче той се опитва да преосмисли своя живот; действието се пренася 20 до 30 години по-рано. Точни времеви рамки липсват, но времето, в което Стивънсън пътува, е 1956 г. а периодът, към който отправят спомените му, е 20-те и 30-те години на XX век. След това отново зейват времеви празноти. В романа не се говори за

времето между тридесетте и петдесетте години или то се маркира само с няколко детайла.

Успоредно с „професионалния“ живот на Стивънсън като спомен проблясва и линията на неговия „личен“ живот, в който има две фигури: баща му и мисис Кентън (бившата мис Бенет). Професионалните задължения на стремящия се към образа на идеалния иконом обаче винаги са на преден план. Отношението към баща му е дистанцирано, преди да се разболеет той, икономът признава, че рядко е влизал в стаята му, не общува с него и дори когато се обръща към него, Стивънсън използва третото лице:

– А – възкликнах аз и нервно се изсмях, – трябваше да се досетя, че татко вече е станал и се е приготвил да започне деня.

– Станал съм преди три часа – отвърна той и студено ме изглежда отгоре до долу (Ishiguro, 2005).

Стивънсън обаче не е безчувствен и очевидно тъгата по бащата го изважда от съвършената му обвивка на иконом, но той бързо прикрива следите от емоцията: лорд Дарлингтън го пита:

– Стивънс, добре ли си?

– Да, сър. Чувствам се отлично.

– Приличаш на човек, който плаче.

Засмях се, извадих кърпичка и бързо избърсах лицето си (Ishiguro, 2005).

Сдържан и студен изглежда Стивънсън и към мис Бенет, към която несъмнено изпитва топли чувства, без сам да си дава отчет за това. Пътешествието, което предприема за първи път десетилетия след като тя напуска Дарлингтън Хол, е именно с надежда да я накара да се върне обратно в имението. Но за това, заблуждавайки себе си, той намира убедителен предлог: качествената прислуга липсва и човек като мис Бенет би бил незаменим в професионално отношение. Завръщайки се към отношенията им, установени през годините, Стивънсън си припомня как тя е дошла в стаята му и как той, възприемайки жеста ѝ като нарушаване на личното му пространство, я е отблъснал. Дори когато я чува да плаче в стаята ѝ след смъртта на леля ѝ и се колебава дали да отвори вратата, у него надделява стремежът да служи, защото в този момент, според него, в английското имение, се твори история. (Подобно е обяснението и когато не отива да затвори очите на баща си, защото трябва да сервира портвайн и за да е всичко на ниво, неговото присъствие е неотменно). Трагичността на отношенията му с мис Бенет изпъква най-ясно в последната им среща: за него тя е останала все така изящна, въпреки годините и думите, с които я описва, показват недвусмислено отношението му. Нито той, нито тя са били щастливи наистина, за това говори атмосферата на доверие и близост, която възниква отново. Читателят е наясно какво е загубил героят, но самият герой прави финалното си признание не пред обичаната жена, а пред съвсем непознат човек, защото достойнството метафорично означава, както твърди Стивънсън, да не се събличаш пред други хора:

– Лорд Дарлингтън не беше лош човек. Изобщо не беше лош. И поне в края на живота си имаше преимуществото да заяви, че сам е направил грешките си. Негова светлост беше смел. Избра определен път в живота, той се оказа погрешен, но сам го избра, поне това може да каже за себе си. А аз? Аз не мога да претендирам дори за това. Виждате ли, аз вярвах. Вярвах в мъдростта на негова светлост. През дългите години, докато му служех, вярвах, че правя нещо, което си струва. Не мога дори да кажа, че сам съм извършил грешките си. И ето сега се питам — какво достойнство има в това? (Ishiguro, 2005)

В „Остатъкът от деня“, единственото, което той запазва, е своята преданост и достойнството си, без да помрачава живота на мисис Кентън и без да обвинява лорд Дарлингтън за погрешните идеи и пропиления си живот, възплащайки „английскостта“ в романа. Какво обаче означава тя?

Според Мергентхал този роман представя една „национална алегория“ (Mergenthal, 2003:81): отблясъкът на една империя е отразен в куп детайли, не само в образа на Стивънсън. В повествованието се споменава за войната с бурите, а селяните в провинцията, които посещава героят, пътувайки, разсъждават върху миналото на империята. Най-отчетлив обаче е образът на английското имение.

Обвено в мистична красота, то постепенно залязва, разпада се, заедно с промените, идващи с новото общество. (Тук не е напразна съпоставката с Чеховата „Вишнева градина“.) Носталгията по спокойните селски домове и красиви пейзажи, Англия на спокойните хора и вежливите придворни е вкоренен образ, който възпроизвежда мита за някогашна Англия и се поддържа от ред стереотипи. В интервю Ишигуро твърди обаче: „Тази Англия, която създадох в „Остатъкът от деня“ – това е Англия, която вероятно едва ли е съществувала... Сега в Британия съществува огромна индустрия... която се стреми да възпроизведе старата Англия“ (Vorda, 1993:14 – 15). И този пасаж много напомня на изказването му по отношение на „измислицата“ Япония в неговите романи.

Самото пътешествие, което предприема Стивънсън, е свързано с места от английската литература, с културни реминисценции и алюзии, които авторът цели да предизвика у читателя (вж. по-подробно Sidorova, 2005).

Пътешествайки през Англия, наслаждавайки се за пръв път на живописните ѝ пейзажи, героят ги определя като величествени, нещо, с което според него, не могат да се похвалят други места, въпреки че той не е „имал честа да ги види“:

Английският пейзаж в най-добрата му форма – такъв, какъвто го видях тази сутрин – притежава едно качество, което пейзажите на други страни, колкото и да са ефектно драматични, определено не притежават. Това е качество, което, сигурен съм, всеки обективен наблюдател ще определи като най-дълбоко затрогващото в света и което най-добре бих охарактеризирал с думата „величие“.

Това, което разбира под „величие“, Стивънсън описва като „спокойствие и усещане за съдържаност“. Очевиден е паралелът между английския пейзаж и английския характер, защото спокойствие, съдържаност, достойнство са качества, които приписва и на „великите икономи“. Оттам и заключението, че истински икономи има само в Англия, в останалите страни има само „мъжка прислуга“ (Ishiguro, 2005).

Какво обаче означава достойнство? Този въпрос директно и индиректно се задава многократно в романа, към това понятие героят непрекъснато се завръща. И ако в един момент отговорът е „дар Божи“, пълно разтваряне в професионалната сфера, в друг момент е „да не се събличаш гол пред хората“ (Ishiguro, 2005). А в края на романа, когато разговаря с непознатия, Стивънсън казва:

– Не мога дори да кажа, че сам съм извършил грешките си. И ето сега се питам – какво достойнство има в това? (Ibid)

Горчивата ирония по отношение на миналото и заблудите, отрицание-то на стереотипния образ на „английското“ не изтласква носталгията, подобно на произведенията на соцарта, в които носталгия и ирония се преплитат. Романът гради разрушителен образ на онези черти, от които английското следва да се избави. Но възкресявайки и подлагайки на преосмисляне английската литературна история, проблематизирайки основните ѝ символи, писателят създава пастиш, който да действа като шокова терапия: „този относително млад човек с японско име и японска външност издава екстра английски роман. По-английски от английските романи. И все пак смятам, че има голяма разлика между... света на романа „Остатъкът от деня“ и световите, създадени от авторите, които вие споменахте (С. Моам, И. Уо, Дж. Кери), тъй като в моя случай има иронична дистанция“ (Mason, 1989).

Ако трябва да обобща, романите на Ишигуро представляват метатекст по отношение на западните стереотипи за Изтока и „японскостта“, които имат корени в самата японската култура, но ги осмислят амбивалентно. По същия начин романът „Остатъкът от деня“ е метатекст, осмислящ феномена на „английскостта“ на много нива в системата на произведението, но този припознаван за „английски роман“ отново е в зоната на хибридната менталност. От роман в роман Ишигуро развива повторително едни и същи идеи, не просто пресичащи, а удържащи културни граници. Неслучайно думите, с които той коментира историята в „най-японския“ си роман „Художник на променливия свят“, напълно се отнасят и за героя на „Остатъкът от деня“: „Интересни са ми хора, ... които упорито и даже мъжествено работят за благото на нещо, свято вярвайки, че работят за благото, а накрая се оказва, че общественото настроение напълно се е променило точно когато животът им е към края си“ (ibid: 339).

Подкопавайки мита за „английскостта“ и „японскостта“ чрез амбивалентните си послания, в които ирония и носталгия съществуваат, творецът отваря вратите към създаването на нови митове. Може би най-точно е да кажем, че този писател още пише своя метароман и отговорите са някъде там.

БЕЛЕЖКИ

1. Ishiguro K. *A Pale View of Hills*. L., 1982. P. 182. Преводът е мой (МКП).
2. „Остатъкът от деня“, ИК „Труд“, София, 2005. По-нататък в текста цитатите са по това издание.

ЛИТЕРАТУРА

- Белова, Е.Н. (2013). „Ненадежный повествователь“ с разных точек зрения: Кадзуо Ишигуро („Когда мы были сиротами“) и Рюноске Акутагава („в чаще“). – *Вестник ВолГУ. Серия 8. Вып. 12*.
- Веселинов, Д. (2020). Нови предизвикателства пред съвременната лингводидактология. – *Чуждоезиково обучение*, 1: 7 – 8.
- Ишигуро, Кадзуо. (2005) *Остатъкът от деня*. София: Труд. ISBN: 849-819-402-4
<https://chitanka.info/book/7534-ostatykyt-ot-denja>
- Нестеренко, Ю.С. (2015) Элементы японской культуры в романе Кадзуо Ишигуро „Не отпускай меня“. *Научный потенциал: работы молодых ученых*, No4.
- Павлова, О. (2005) *Концепция героя как носителя универсальной памяти человечества в романах дж. М. Кутзее и к. Ишигуро*. Диссертация. Москва.
- Шпигел. (2015). Ишигуро Кадзуо: Японските филми са оказали силно влияние върху мен, но не и японските книги [https://lira.bg/archives/91345,\(6.2.2015\)](https://lira.bg/archives/91345,(6.2.2015))
- Annan, G.(1978). On the High Wire. *New-York Review of Books*, Vol. 36, N 19, 7 December. p. 3 – 4.
- Bhabha, H. (1990). DissemiNation: Time, Narrative, and the Margins of the Modern Nation. *Bhabha H. (ed). Nation and Narration*. London. p. 291.
- Gaukler, L. (2006). *The Aspect of Memory in Kazuo Ishiguro's 'A Pale View of Hills'*
- Ishiguro, K. (1982). *A pale view of hills*. London: Faber and Faber Limited.
- Ishiguro, K. (1986). *An Artist of the Floating World*. London: Faber and Faber Limited.
- Král'ová, M. (2008). *Japan in the novels of the British writer Kazuo Ishiguro: Thesis*. Prague: Charles University in Prague. 71 p.

- Mason, G. (1989). An Interview with Kadzuo Ishiguro conducted by Gregory Mason. *Contemporary Literature*, Vol. XXX / 3. p.336.
- Mergenthal, S.(2003). *A Fast-Forward Version of England (Constructions of Englishness in Contemporary Fiction)*. Heidelberg.
- Petry, M. (1999). *Narratives of Memory and Identity: the Novels of Kazuo Ishiguro*. Frankfurt am Main – N. Y.
- Walkowitz, Rebecca L.(2006). *Cosmopolitan Style: Modernism Beyond the Nation*. New York: Columbia press.
- Vorda, A. (1993). Stuck on the Margins: An Interview with Kazuo Ishiguro. *Face to Face: Interviews with Contemporary Novelists*. Ed. By A. Vorda. Houston. p. 14 – 15.

REFERENCES

- Annan, G. (1978). On the High Wire. *New-York Review of Books*. Vol. 36, No 19, 7 December. p. 3 – 4.
- Belova, E.N. (2013). “Nenadezhnyj povestvovatel” s raznyh tocek zrenija: Kadzuo Isiguro (“Kogda my byli sirotami”) i Rjunoskje Akutagava (“v chashhe”). *Vestnik VolGU*. Serija 8. Vyp. 12. 2013.
- Bhabha, H. (1990). DissemiNation: Time, Narrative, and the Margins of the Modern Nation. *Bhabha, H. (ed). Nation and Narration*. London. p. 291.
- Gaukler, L. (2006). *The Aspect of Memory in Kazuo Ishiguro's 'A Pale View of Hills'*
- Ishiguro, K. (1982). *A pale view of hills*. London: Faber and Faber Limited.
- Ishiguro, K. (1986). *An Artist of the Floating World*. London: Faber and Faber Limited
- Ishiguro, K. (2005). *Ostatykyt ot denja*. Sofia: Trud. ISBN: 849-819-402-4
- Král'ová, M. (2008). *Japan in the novels of the British writer Kazuo Ishiguro: Thesis*. Prague: Charles University in Prague. 71 p.
- Mason, G. (1989). An Interview with Kadzuo Ishiguro conducted by Gregory Mason. *Contemporary Literature*, Vol. XXX / 3. p.336.
- Mergenthal, S.(2003). *A Fast-Forward Version of England (Constructions of Englishness in Contemporary Fiction)*. Heidelberg.
- Nesterenko, Ju.S. (2015). Jelementy japonskoj kul'turyv romane Kadzuo Isiguro “Ne otpuskaj menja”. *Nauchnyj potencial: raboty molodyh uchenyh* – No4.
- Pavlova, O. (2005). *Koncepcija geroja kak nositelja universal'noj pamjati chelovechestva v romanah dzh. M. Kutzee i k. Isiguro*. Disertacija. Moskva
- Petry, M. (1999) *Narratives of Memory and Identity: the Novels of Kazuo Ishiguro*. Frankfurt am Main – New York.
- Shpigel. (2015). *Ishiguro Kadzuo: Japonskite filmi sa okazali silno vlijanie v#rhu men, no ne i japonskite knigi* [https://lira.bg/archives/91345,\(6.2.2015\)](https://lira.bg/archives/91345,(6.2.2015))

- Vesselinov, D. (2020). Novi predizvikatelstva pred savremennata lingvodidaktologiya. *Chuzhdoezikovo Obuchenie - Foreign Language Teaching*, 1, 7 – 8.
- Walkowitz, Rebecca L. (2006). *Cosmopolitan Style: Modernism Beyond the Nation*, New York: Columbia press.
- Vorda, A. (1993). Stuck on the Margins: An Interview with Kazuo Ishiguro. *Face to Face: Interviews with Contemporary Novelists*. Ed. By A. Vorda. Houston. p. 14 – 15.

**„INSIDE AND IN-BETWEEN TWO WORLDS“
(KADZUO ISHIGURO – „A PALE VIEW OF HILLS“
AND „THE REMAINS OF THE DAY“)**

Abstract. The article studies two novels of one of the cross-cultural writers Kazuo Ishiguro – *A pale view of hills* (1982) and *The remains of the day* (1989). Way before he received his Nobel prize in 2017, Ishiguro has already been acknowledged internationally and his novels have been translated in many languages all over the world, winning literary awards. His novel *The remains of the day* (1989) was adapted into an Oscar nominated film with a cast full of well-known stars. The movie was nominated in 8 categories. Important themes in Ishiguro's works are the return to the past, the memory, the search for signs and personal identity, the discursive crossing of boundaries and cultural narratives. In this space, which is 'somewhere inside and in-between two worlds', values and structures are reassessed, the history of the past is restructured and all of this happens from the viewpoint of the alienated narrator. Ishiguro's novels represent a meta-text with respect to Western stereotypes of the East and „Japanese“, which have their roots in Japanese culture itself, but conceive of it ambivalently. Likewise, the novel *The remains of the day* is a metatext concerned with the phenomenon of „Englishness“ which exists on many levels in the work's structure, but this recognition of the „English novel“ is again in the zone of hybrid mentality.

Keywords: Ishiguro; cross-cultural literature; memory; nostalgia; irony

✉ **Prof. Magdalena Kostova-Panayotova, DSc.**

Researcher ID: E-1046-2014

ORCID iD: 0000-0002-5174-7679

South-West University Neofit Rilski”

66, Ivan Mikhajlov St.

2700 Blagoevgrad, Bulgaria

E-mail: panayotova@swu.bg